

ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТ ПРОФ. Д-Р ВЕСЕЛИН НИКИФОРОВ НА 80 ГОДИНИ

Веселин Иванов Никифоров е роден на 5 януари 1927 г. в град Вършец, квартал Заножене. Още със започването на образованието си показва голямата си ученолюбивост, постигайки само отлични оценки.

След завършване на висшето си образование през 1951 г. в тогавашния Висш икономически институт "Карл Маркс" - София (сега Университет за национално и световно стопанство) чрез конкурс през 1952 г. той става докторант, от 1955 г. е вече редовен асистент, а през 1956 г. при небивал интерес и висока активност блестящо защитава дисертацията си и получава научната степен "доктор".

От този момент в научното развитие на Веселин Никифоров настъпва промяна. Той решава да продължи научната си работа в типично научноизследователска организация, каквато е Икономическият институт на БАН. Макар и вече доктор, участва в конкурс за "младши научен сътрудник", спечелва го и става член на секция "Възпроизводство и икономически растеж", която се ръководи от акад. Евгени Матеев. Секцията бързо се разраства, обемът на работата на ръководителя ѝ се увеличава, а той едновременно с това е и председател на Централното статистическо управление при Министерския съвет (сега Националния статистически институт), както и щатен професор във Висшия икономически институт-София, поради което подава оставка, като същевременно предлага този пост да се заеме от още нехабилитирания В. Никифоров. Предложението се приема и пред него се разкрива ново поприще, на което трябва да се доказва! През 1963 г. той се хабилютира, а през 1966 г. става професор. По това време е включен и в състава на редакционната колегия на сп. "Икономическа мисъл", на което е член в продължение на повече от три десетилетия.

Проф. Никифоров ръководи секцията от 1959 до 1994 г., или 35 години. През това време броят на членовете ѝ се увеличава до около 12-15 човека. Разработват се важни и актуални теоретични и прагматически проблеми. Членовете ѝ редовно са привлечени в различни ведомствени и междуведомствени работни групи за изпълнението на все по-сложни задачи, както и за участие в научни конференции и дискусии. Много от тях израстват и се утвърждават като водещи учени в своята област, като някои по-късно оглавяват нови секции или са привлечени на отговорна работа в държавни институции. Такива са например проф. Росица Гочева, проф. Стефан Стоилов, проф. Чавдар Кюранов, проф. Александър Димитров, ст. н. с. д-р Петър Добрев, ст. н. с. д-р Йордан Христосков и др.

Колкото и значимо да е това, за което дотук ставаше дума, то все пак не е основното в дейността на Веселин Никифоров. Най-важното е неговата научна дейност, научното му дело. Той е призван за мисловна, за научна работа, има вкус към нея и напълно ѝ се отдава.

Научните резултати обаче винаги отразяват характера и стила на личността, която ги създава. Веселин Никифоров се отличава със своята

задълбоченост, строгост, проникване надълбоко в проблемите, търсене на верните обобщения, на обосновката и доказване на предлаганите решения. В научноизследователската си работа той отрано се насочва към значимото, синтетичното и актуалното в икономиката и в икономическата наука. Още в началото на своята научна дейност насочва усилията си към изследване на такива възлови въпроси на икономическото и социалното ни развитие като: баланс на работната сила и неговите структурни закономерности; усъвършенстване на структурата на народното стопанство като фактор на интензификацията на производството; теоретико-методологически въпроси на фондовете за потребление и показателите за реалните доходи на населението; проблемите на интензификацията и ефективността на икономическото развитие на страната и др.

Научните разработки на тези проблеми се правеха на солидна теоретико-методологическа основа, анализ на богатата информационна база и бяха насочени към решаване на актуални проблеми. В това отношение благоприятно обстоятелство беше и фактът, че повече от тези изследвания проф. Никифоров извършва по време, когато имаше държавни отговорности във важни области на икономиката. Сърцевина на редица от основните му трудове и по-конкретно на книгите му “Възпроизводството и съотношението между производствената и непроизводствената сфера в България” (1962) и “Проблеми на икономическия растеж в България” (1967) е разкриването на същността и закономерностите на две от най-важните съставки на икономиката – духовното производство, или което е същото – създаването на творчески услуги, и материалното производство, или реалния сектор, както и разкриването на взаимодействието между духовното и материалното производство като функционални зависимости и това на формите на собствеността върху средствата за производство в тях. Този анализ извежда основните икономически интереси, а те от своя страна играят ролята на стимули на развитието или имат характер на причинни зависимости. Взаимодействията между духовното и материалното производство са функционални зависимости, зависимости на функции. Онова обаче, което причинява изменението на тези функции или което е същото - на функционалните взаимоотношения между духовното и материалното производство, са интересите на субектите в лицето на предприятията (юридически лица) и физическите лица. Интересите като причини или като причинни зависимости произтичат от вида и разновидностите на собствеността върху средствата за производство в духовното и в материалното производство. Целенасоченото изменение на функционалните зависимости между тях обуславя целенасоченото изменение на мащабите на творчеството в духовното производство и динамиката на материализацията на духовните възможности, която прави материалното производство. А за да има целенасочено изменение на посочените функционални зависимости, трябва да се осигурява формирането на съответните цели. И доколкото

целите са по-конкретна форма или израз на интересите, то като се променят интересите, променят се и целите. А като се променят последните, може да се постигне целенасоченото изменение на взаимодействието между духовното и материалното производство. И така, кръгът се затваря - овладяване на съответна степен на целенасоченото изменение на взаимодействието на духовното и материалното производство обуславя динамиката на икономическото развитие, на икономическия растеж. И още по-конкретно – неговото количество и качество.

Следвайки тази логика, Веселин Никифоров в по-късните си разработки стига до извода относно необходимостта от преобразуването на формирането се у нас разпределително и преразпределително пазарно стопанство с творческо такова, т.е. за постигане на изменения на качеството на функциониране на стопанската система, което ще ни позволи да се доближаваме до равнището на развитите европейски страни и по-конкретно до това на Норвегия, Финландия, Ирландия и т.н.

Първоосновите на цялата тази система от виждания у проф. Никифоров се формират още в ранните му публикации и по-конкретно във вече споменатите трудове и най-вече в книгата му “Възпроизводството и съотношението между производствената и непроизводствената сфера в България”. Много от тези идеи той доразвива и конкретизира в публикациите си през последните години. Показателни в това отношение са постановките и изводите в доклада му “За преобразуването на разпределителното и преразпределителното ни пазарно стопанство в творческо у нас”, изнесен на конференцията на Икономическия институт на БАН и ВТУ “Св.Св. Кирил и Методий”, проведена в Дряново през 2006 г.

За нуждите на изследователския процес В. Никифоров дефинира важни икономически понятия и категории и по-специално тези за творчеството, интересите, духовното и материално производство, научния принос и др.

За илюстрация на способността му за абстрактно, теоретично мислене освен казаното дотук ще приведем три негови дефиниции – за творчеството, за интереса и за научния принос:

- Творчеството е създаване от човека на духовни, т.е. нематериални образи на възможности, които съществуват в действителността, но до момента на създаване на техните духовни образи това не е било известно, и които възможности могат да се използват от човека било във вида, в който съществуват, било като се материализират; и то е още и изобретяване на духовните, т.е. нематериалните образи на едни или други материалности, които или не съществуват в действителността, или ако съществуват, са недостатъчни било по количество, било по качество, било и по едното, и по другото; и накрая то е създаване на духовни, нематериални образи на начина и средствата за материализацията на възможностите, които е необходимо да се материализират.

- Интересът е такова засягане на човека от въздействието върху него на фактите и факторите както от външната, така и от вътрешната за човека среда, което засягане го предизвиква да реагира било с действия, било с бездействия, било и чрез едните, и чрез другите. И всичко това без предварително да са известни алгоритмите на откриването и създаването.

- Научният принос е или откриване в действителността на нещо важно за човека, науката, практиката и обществото, което нещо не е било открито преди това, или е даване на научно доказано обяснение на нещо, което е известно и важно, но до момента на обяснението му не е било научно обяснено, или пък е било непълно, неточно или даже погрешно обяснено и е трябвало истински научно да се обясни, като по този начин правените обяснения се превръщат в научни истини и научни знания, или приносът е изграждане от отделните научни истини и знания на системи от научни истини и знания, или пък е обединяване на отделните системи от знания в още по-големи и по-общии системи от научни истини и знания до обхващане на света като цяло, или пък е използване на научните истини и знания и опознатите и обяснени неща за създаване на изкуствени органи на човека във вид на средства и предмети на труда и на дейността му, за въздействие от него със средствата и предметите на труда върху самия него, които изкуствени органи (средствата и предметите на труда) му придават физическо и духовно могъщество, което безмерно надхвърля онова, което пряко му позволяват естествените му органи, и му осигуряват такова изобилие от материални и духовни блага, което при разумна организация на обществото осигурява постоянен растеж на равнището на живот на всички хора.

Научните публикации на Веселин Никифоров, които са около 150 на брой и са посветени на актуални проблеми, съдържат множество идеи и предложения и са насочени за решаване проблемите на общественото развитие. Разбира се, колкото и значимо да е направеното от него в областта на научното изследване, както и на неговите научни постижения, то далеч не изчерпва многообразието на житейските му прояви.

Твърде рано той е забелязан като даровита и активна личност, поради което беше неизбежно неговото привличане на ръководна работа в практиката. Най-напред е привлечен в бившия Държавен комитет за планиране и натоварен да организира в него изграждането на първия в страната Електронноизчислителен център за приложение на математическите методи и компютърната техника в планирането, както и за преобразуването на Научния център на Комитета за планиране в насока към по-прагматична научна работа. По-късно, с цел да се издигне научното равнище на системата на планирането, той е назначен за заместник-председател и след това за първи зам.-председател на Държавния комитет за планиране, където работи 12 години.

Важен етап в дейността на В. Никифоров е назначаването му през 1974 г. за председател на Българската народна банка. Той беше и председател на

Управителния съвет на БВБ. Тогава тази институция, освен че изпълняваше ролята на централна банка на страната, извършваше и най-отговорните банкови и търговски операции и имаше 30 окръжни (областни) клонове и около 150 районни, всеки от които беше на самостоятелен баланс и отговорност. Така че като председател на БНБ Веселин Никифоров беше всъщност ръководител на цялата банкова система в страната. И във връзка с това той е и член на Министерския съвет, т.е. министър – от 1974 до 1984 г., където се изявява като отговорен държавник. Наред с обстоятелството, че успяваше да събира ежегодно значителни ресурси за валутното кредитиране на българската икономика и не допусна да се създадат трайни и значими валутни задължения на страната, беше даден тласък на кредитирането в икономиката. И което е особено важно – създаде се по-благоприятен климат за сътрудничество с редица авторитетни западни банки, а с това и по-добри условия и среда за външното ни кредитиране.

Показателно за нарастването на стабилността, авторитета и доверието към банковата система у нас през този период беше посещението в нашата централна банка на редица ръководители на известни и важни централни банки в света като: шефът на френската централна банка - Клапие; на италианската с управител Карло Чампи, който по-късно стана президент; на швейцарската; на изпълнителния директор на Банката за международни плащания в Базел, т.е. банката на централните банки на света; на президента на прочутата банка на американската финансова фамилия "Чейз менхетен банк" Дейвид Рокфелер, както и от редица други страни като Япония, Австрия, Гърция, Турция, Норвегия.

Всичко това е доказателство за нарасналите възможности на банковата система, както и за работата на главния банкер.

През 1983 г. проф. Веселин Никифоров е назначен за председател на Комитета за социална информация (днешния Национален статистически институт). Тази смяна дойде като резултат от категоричния му отказ да кредитира дузина високорискови, нереални проекти като ГАПС, биотехнологии и др., под прикритието на високотехнологични проекти. И там той се изяви с новости. Пример за това е, че въведе в дейността на НСИ не само обработка на данните и изчисляване на съответните статистически показатели, но и разработката на анализи на тези данни. Добре би било и сега да има освен данни и анализи.

В навечерието на голямото сътресение на старата система той отново изцяло се посвещава на научноизследователската и педагогическата дейност.

Така че, както се вижда, целият активен и съзнателен живот на проф. Веселин Никифоров е белязан с дълбока съдържателност, усърден и упорит труд, отдаван за научния и социално-икономическия напредък на страната.

Ст. н. с. д-р Иван Пашалиев